

Razmišljanje o Groharju

Miro Kačar

Pisati o nekom, še posebno, če ga ni več, je tipanje v temi. Zato ob branju takih zapisov velikokrat naletimo le na domneve, saj vsak po svoje razlaga in zapleta dejstva, ki so največkrat čisto enostavna. Tudi zapisi in spisi o Ivanu Groharju niso izjema. Pravzaprav je en, ki ga velja omeniti. Tako doživeto in resnično, kot je Groharja doživel pisatelj Janez Kajzer v romanu *Macesen*, ga doslej ni še noben pisec ne likovni kritik.

Kdor je preživiljalo otroštvo in mladost na deželi, bo lažje razumel Groharjevo pot, tako življenjsko kot slikarsko. Redki imajo tako razgibano barvno pot, kot je bila Groharjeva. Poleg vseh barvnih in kompozicijskih lastnosti imajo njegove slike še eno lastnost – sporočilno. Ne bomo prišli do dna, ali je ta nastajala hote ali nehote, kajti to je idealna priložnost za likovne poznavalce, da se vsak po svoje dokoplje do svojih spoznanj. Njegovih najboljših del ne gledamo samo kot barvne stvaritve, enostavno nas prisilijo, da iščemo globlje. K temu je prav gotovo pripomogla njegova izredna risarska sposobnost, ki jo je pokazal že na začetku slikarske poti.

Njegovo slikarstvo lahko razdelimo na dve različni obdobji, ki sta trajali približno po deset let. V prvem, strogo realističnem, je ustvaril vrsto čudovitih portretov in nabožnih umetnin. Zlasti slednje so drugačne od takratnih standardov. Predvsem z barvo in izrazom je ustvarjal čustveno nabito vsebino, brez dodanih drobnih predmetov in angelčkov, ki so navadno poudarjali svetost podobe. Zame najboljši deli iz tega obdobja visita v cerkvi na Brezjah. V tem času so nastajale tudi krajine, motivi kmečkega življenja pa so se pojavili v drugem obdobju.

Želja po novem je Groharja pripeljala do nam takrat še neznanega impresionizma. Takratna pogosta opazka, ki se tudi danes še marsikje sliši, je bila, da impresionisti ne znajo risati. Pri figurah impresionistov pogosto na sliki ne vidiš prstov, oči, ušes, imaš pa občutek, da so tam, točno tam, kjer morajo biti. Na slikah impresionistov oblaki potujejo, reke tečejo, krošnje dreves šumijo, sonce žge, ljudje hodijo. Ko se slikar prebije do teh občutkov, postane umetnik. In tu se začne drugo obdobje Groharjevega sli-

karstva. Sprva je krajina še vedno dominirala pred figuro (Pod Koprivnikom), na naslednji sliki (Grabljice) pa je že obrnil razmerje. Ne eno ne drugo mu ni bilo po volji, zato je sklenil kompromis med figuro in krajino. S tem so njegove slike še dodatno dajale vtis povezanosti človeka z naravo. Ker je postavljaval kompozicije figur v povsem neprepoznavna okolja, slike delujejo tudi misteriozno, česar pa Grohar prav gotovo ni imel v mislih. Slike *Žanjica*, *Grabljice*, *Sejalec*, *Krompir*, *Snopi ...* so naslikane zelo premišljeno po kompozicijskih zakonitostih. Sejalec, čeprav ni njegovo najboljšo delo, smo povzdignili v pravo ikono slovenstva, čeprav Grohar ni razmišljal o tem, kako bomo gledali na te slike čez stoletje. Slikal je svoj trenutek, svoj motiv, motiv, ki je bil za tisti čas pravzaprav podeželski vsakdan. Sliko *Macesen* je naslikal po starih "pravilih okna". Drevo je stalo v desnem, hlev pa v levem delu slike, vmes se je vila pokrajina, ki je bila pravzaprav glavna. Grohar je začutil, da je na sliki preveč prostora, ki ne pove ničesar, zato je levi del odrezal in nastali sta dve sliki. *Macesen* je dobil mesto na sredini, odrezani hlev pa je ponovno naslikal zraven njega. S tem je slika dobila novo vsebino, krajina je izgubila pomen, izstopi *macesen*, po katerem dobi slika ime. Tudi sliko *Krompir* je kasneje kar v okvirju ponovno poslikal z mnogo dodatki bele barve. Toliko sebe je vložil v svoja dela, da dobiš občutek, da te gleda z vsakega platna, in če postojiš še za hip, slišiš njegov glas: "Kdor se v življenju koplje v izobilju, na mojih slikah ne vidi ničesar. Kajti on ne čuti diha preoranih njiv, ne vidi vijoličnih sončnih žarkov, ne šumenja vetra, ne zimskega hladu."

Ves čas sicer kratkega življenja je hitel naprej, samo naprej. Celó v najbolj krutih trenutkih svoje usode je naredil vse, da bi njegovo slikarstvo raslo in zrastle v to, kar je želel. Ob kronološkem pregledu njegovih del se nam ta želja ponuja kar sama od sebe. Ob vsaki sliki je začutil, da nekaj tistega, kar je želel izraziti, manjka. To nam je vedno razkril in dodal v naslednji. Vse do zadnje (*Črednik*), za katero pravijo, da ni dokončana. Kljub vsej kompozicijski in barvni preprostosti je v njej pustil vse svoje zna-

nje in izrazno moč. Slika deluje neverjetno močno. Začutil je, da na njej ne manjka nič več. To je njegova popolna slika. Torej naslednja, da bi nam še kar koli sporočil, ne bo potrebna. In res je ni bilo ...

